Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ภาวะหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กรณีศึกษา: สถานประกอบการด้านสิ่งพิมพ์ ในจังหวัดนครปฐม

A situation of employees' debt burden in SMEs: Case studies in a printing establishment in Nakhon Pathom province

สุชน ทิพย์ทิพากร (Suchon Tiptipakorn) *
พิทักษ์ ศิริวงศ์ (Phitak Siriwong) **

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สิน 2) รูปแบบการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ และ3) แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน ของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยระเบียบวิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พนักงานที่มีปัญหาด้านหนี้สินในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ เพศหญิง 14 คน และเพศชาย 6 คน รวมจำนวน 20 ราย ผลการศึกษา พบว่า 1) สาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สินเกิดจาก ค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้นจากเดิมอย่างมาก การคาดหมายถึงรายได้จากการทำงานในอนาคต ความไว้วางใจและการรับค้ำประกันระหว่างพนักงาน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบระยะยาว การซื้อทรัพย์สินถาวร การซื้อสินค้าเงินผ่อน การช่วยเหลือครอบครัวจากเหตุจำเป็นฉุกเฉิน และการนำไปใช้จ่ายกินเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิงส่วนตัว 2) รูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ 3 รูปแบบ ได้แก่ หนี้ในระบบ หนี้นอกระบบ และหนี้จากการกู้ยืมด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว 3) แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน ได้แก่ การหารายได้เพิ่มจากการทำงานล่วงเวลา การหารายได้เพิ่มจากการงานเสริมนอกเวลา การลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การจัดสรรเงินก้อนเพื่อชำระหนี้นอกระบบ การกู้หนี้ระยะยาวในระบบจากธนาคารเพื่อปิดบัญชีเงินกู้นอกระบบ และการขายทรัพย์สินที่ไม่สามารถผ่อนต่อได้

คำสำคัญ : ภาวะหนี้สิน / วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, โทรศัพท์ 08-1373-1717,
Ph.D.student of Management Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University.
Email : suchon_psp@hotmail.com
** รองศาสตราจารย์ดร. ประจำ สาขาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Associate Prof. Dr. of Faculty of Management Science, Silpakorn University.

Abstract

The objectives of this research are to study 1) the causes and sources of debt problems 2) the patterns of debt creation and methods of payment, and 3) the means of debt resolution in the printing SMEs. This research is a qualitative research by Phenomenology from the in-depth interview method. The major interviewees are the employees having debt problems in the printing SMEs: 14 females and 6 males for a total of 20. The results find that 1) the causes and sources of debt problems are from the followings: the highly increasing costs of living, foreseeable job income expectation, trust and advance payment guarantee among employees, short-term resolution without heed to the long-term negative consequences, purchase of fixed assets or installments, support to family from urgent needs, and squander of money on desired lifestyles; 2) the debts creation and methods of payment can be classified into the following three types: formal debt, informal debt, and personal relationship debt; 3) the means of debt resolution are to execute the followings: increase revenues from overtime work or additional pay, reduce daily life expenditures, allocate money and pay the high interest informal debt, long-term borrow or refinance from bank for informal debt amortization, and sell assets that cannot afford the installment payment.

Keywords: Employees' Debt Burden, Small And Medium Enterprises

บทนำ

แรงงานมีความสำคัญยิ่งในระบบเศรษฐกิจ มีบทบาททั้งในด้านการผลิตและด้านการบริโภคแรงงานเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ รวมทั้งเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิต และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าเหนือกว่าทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตอื่นใด ซึ่งหากปราศจากปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เข้ามาร่วมด้วยแล้ว ปัจจัยอื่นแทบจะไม่มีความหมายอะไรเลย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ โดยมองแรงงานเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าทำให้ผู้บริหารองค์การใส่ใจด้านคุณภาพชีวิตของแรงงาน คุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงานย่อมนำมาซึ่งประสิทธิ์ภาพการทำงานที่ดีด้วย (บุญคง หันจางสิทธิ์. 2540)

ภาวะหนี้สินของแรงงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานอย่างมาก หนี้สินเป็นสิ่งที่บั่นทอนประสิทธิภาพในการทำงานของแรงงานทั้งทางตรงและทางอ้อม จากข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย (อ้างถึงในสถาบันคีนันแห่งเอเชีย. 2557) พบว่า ระดับหนี้สินครัวเรือนของประเทศไทยในไตรมาสแรกของปี 2557 เป็นจำนวน 9.9 ล้านล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2556เกือบ 9 แสนล้านบาท และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อผลิตภาพโดยรวมของประเทศตามมา

หนี้สินของแรงงานในสถานประกอบการเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ จากการศึกษาของสถาบัน คีนันแห่งเอเชีย (สถาบันคีนันแห่งเอเชีย. 2557) พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้แรงงานมีปัญหาเรื่องภาวะหนี้สินคือ แรงงานไม่มีความรู้และไม่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการวางแผนทางการเงิน รวมทั้งไม่มีเวลาและไม่มีความสนใจในการ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

หาความรู้ดังกล่าวเพิ่มเติม โดยแรงงานในสถานประกอบการและแรงงานอิสระที่มีรายได้ต่ำ จะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการเงินค่อนข้างต่ำ รวมทั้งมีชั่วโมงการทำงานที่สูง เป็นเหตุให้ขาดโอกาสในการอบรมเพื่อเพิ่มเติมทักษะความรู้ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานเอกชนที่มีนายจ้างแบบมีประกันสังคม จะมีโอกาสก่อหนี้ทั้งในระบบสถาบันการเงินและนอกสถาบันการเงินที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้มีโอกาสและแนวโน้มในการเป็นหนี้บุคคลและหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเกิดจากปัญหาภาพลวงตาของระบบค่าแรง ที่แรงงานมักเข้าใจผิดว่าเงินค่าล่วงเวลาเป็นรายได้หลักที่คงที่ของตนเองแต่เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัว ผู้ประกอบการจะปรับลดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาดังกล่าวลง จึงเกิดปัญหาระดับรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงเกิดปัญหาหนี้สินตามมา นอกจากนี้การกู้เงินจากแหล่งหนึ่งเพื่อชำระหนี้ อีกแห่งหนึ่ง รวมถึงรายจ่ายที่เกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึงเมื่อเกิดเหตุสุดวิสัย ทำให้แรงงานเหล่านี้ต้องหันไปพึ่งเงินกู้นอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง จนไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรหนี้สินอย่างไม่สิ้นสุด

จากข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ. 2558) พบว่า ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากเดือนธันวาคม 2554 ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย 23,236 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 25,194 บาทต่อครัวเรือนในเดือนธันวาคม 2556 ส่วนค่าใช้จ่ายต่อเดือนของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นจาก 17,403 บาทในเดือนธันวาคม 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 19,061 บาทต่อเดือนในเดือนธันวาคม 2556 ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนยังมีจำนวนสูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน แต่หากพิจารณาถึงด้านหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนกลับมีหนี้สินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากเดือนธันวาคม 2554 ซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวน 134,900 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 163,087 บาทในเดือนธันวาคม 2556

สถานการณ์ของหนี้ภาคครัวเรือนของไทยได้เป็นปัญหาที่รุนแรงและปรับตัวสูงขึ้นมาก อย่างผิดปกติและต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยหนี้สินภาคครัวเรือนได้ปรับขึ้นจากร้อยละ 56.5 ของ GDP ในไตรมาสแรกของปี 2552 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 82.3 ของ GDP ในไตรมาสที่ 4 ของปี 2556 โดยมีมูลค่าสูงถึง 9.79 ล้านล้านบาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย. อ้างถึงในเหมือนขวัญ รองเดช 2557) การเร่งตัวของหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้นดังกล่าวส่งผลให้ภาคครัวเรือนมีปัญหาการขาดสภาพคล่องและความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ปัจจัยที่ทำให้หนี้ครัวเรือนปรับเร่งสูงขึ้นดังกล่าวเกิดจากหลายปัจจัย เช่น อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับต่ำมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเอื้อต่อการจับจ่ายใช้สอยและก่อหนี้ของผู้บริโภคมากขึ้น รวมทั้งการแข่งขันกันปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐ ทั้งนโยบายรถคันแรก บ้านหลังแรก ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หนี้ภาคครัวเรือนปรับตัวอย่างก้าวกระโดด (เหมือนขวัญ รองเดช 2557)

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์กระดาษของประเทศไทยได้เป็นศูนย์กลางการผลิตสิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์กระดาษของอาเซียนโดยมีมูลค่ากว่า 6 หมื่นล้านบาทต่อปี ซึ่งนับได้ว่ามีมูลค่าการส่งออกสูงสุดในภูมิภาคอาเซียน โดยมูลค่าการส่งออกได้สูงกว่าประเทศสิงค์โปร์ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา และเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี 2558 มูลค่าการส่งออกจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 1 แสนล้านบาท (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. 2558) แต่เนื่องจากธุรกิจสิ่งพิมพ์ของไทยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก

ทำให้ขาดแคลนด้านแหล่งเงินทุน รวมทั้งการพึ่งพาการนำเข้าเครื่องจักรจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ทำให้ต้นทุนเครื่องจักรสูง

ในอดีตสถานประกอบการสิ่งพิมพ์มักจะกระจุกตัวอยู่ในหัวเมืองขนาดใหญ่โดยเฉพาะในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เช่น ย่านเยาวราชจะเป็นย่านที่โรงพิมพ์เก่าแก่กำเนิดขึ้น แต่เนื่องจากพื้นที่ในตัวเมืองมีราคาสูง การขยายพื้นที่เพื่อรองรับความต้องการสิ่งพิมพ์ที่ขยายตัวสูงขึ้นอย่างตัวอย่างเนื่องจึงทำได้ยากสถานประกอบการสิ่งพิมพ์ต่างๆจึงได้ย้ายฐานการผลิตไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น โรงพิมพ์ธนบัตรแห่งประเทศไทย ได้ย้ายการผลิตธนบัตรจากโรงพิมพ์ธนบัตรเดิมที่บางขุนพรหมไปยังโรงพิมพ์ธนบัตรแห่งใหม่บนเนื้อที่กว่า 151 ไร่ ณ ตำบลขุนแก้ว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในปี พ.ศ.2547 (ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2559) เนื่องจากลักษณะความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งเป็นปริมณฑล รองรับการขยายตัวภาคอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐมจึงเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ที่เชื่อมต่อจากกรุงเทพมหานครจำนวนมาก

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงสาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สิน รูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ รวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ ในจังหวัดนครปฐม การศึกษาเพื่อความเข้าใจและหาแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตพนักงานให้ดีขึ้น และหลุดพ้นวงจรของการเป็นหนี้สิน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานและส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหาของการศึกษา

ศึกษาสาเหตุและที่มาของปัญหาหนี้สิน รูปแบบของการก่อหนี้ และวิธีการชำระหนี้ รวมถึงการหาแนวทางในการแก้ปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ ในจังหวัดนครปฐม

2. ขอบเขตทางด้านพื้นที่ในการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา ในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ ในจังหวัดนครปฐม

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

3. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ พนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ที่มีปัญหาด้านหนี้สิน ในจังหวัดนครปฐม

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนเมษายน 2558 – เดือนพฤศจิกายน 2558

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษา ได้แก่

1) แนวคิดด้านหนี้สิน

หนี้สิน (Liabilities) หมายถึง จำนวนเงินที่บุคคลหรือกิจการเป็นหนี้บุคคลภายนอก โดยมีภาระผูกพันซึ่งจะต้องชำระในวันข้างหน้า ชนิดของหนี้สินแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) หนี้สินที่เกิดจากการซื้อสินทรัพย์เป็นเงินเชื่อ เรียกว่าเจ้าหนี้ 2) หนี้สินที่เกิดจากการยืมเงิน เรียกว่าเจ้าหนี้เงินยืมหรือเงินกู้ 3) หนี้สินที่เกิดจากการไม่ได้จ่ายค่าใช้จ่าย เรียกว่าค่าใช้จ่ายค้างจ่าย และ 4) หนี้สินประเภทตั๋วเงินจ่าย คือสัญญาซึ่งบุคคลหรือกิจการค้ารับรองว่าจะจ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามกำหนดไว้ในอนาคต (สมศักดิ์ อุปการสังข์. 2551)

วรากรณ์ สามโกเศศ. 2556. ได้กล่าวถึงแรงผลักดันที่เป็นปัจจัยของการเป็นหนี้ 3 ปัจจัย ได้แก่ กระแสบริโภคนิยมผสมผสานกับสื่อสมัยใหม่ ความรู้สึกภายในจิตใจของปัจเจกบุคคลเอง และความสามารถในการกู้เงินมีมากขึ้น Zimmerman. 2000 (อ้างถึงในจุฑามาศ แก้วพิจิตร. 2552) ได้กล่าวถึงวงจรหนี้ว่า ผู้ที่มีแนวโน้มจะเป็นหนี้ในรูปแบบหนึ่งจะมีความเป็นไปได้สูงที่จะเป็นหนี้ในอีกหลากหลายรูปแบบตามมา

2) แนวคิดด้านการออม พิจิตรา นุชนุ่ม. 2558. ได้ศึกษาการให้ความหมายของการออมเงิน พบว่า การออมเงินหมายถึง การนำส่วนต่างของรายได้และรายจ่ายมาเก็บสะสมไว้ เป็นการเก็บรวบรวมเงินไว้ส่วนหนึ่งเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น เป็นการสะสมเงินทีละเล็กทีละน้อย และเป็นการประหยัดอดออม โดยกระบวนการออมเงินมี 4 ขั้นตอน ได้แก่การกำหนดเป้าหมายในชีวิต การจัดทำบัญชีครัวเรือน การออมเงินในรูปแบบต่างๆ และการทบทวนแผนการใช้จ่ายเงิน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการออมเงินได้แก่ สิ่งแวดล้อมและค่านิยมในสังคม ค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น รายจ่ายที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ และพฤติกรรมการใช้จ่ายของบุคคล และจากการศึกษาของ ญาณิศา เผื่อนเพาะ. 2557. ได้พบว่า การให้ความหมายของ “การออม” หมายถึง การแบ่งเงินส่วนหนึ่งจากรายได้เพื่อเก็บไว้สำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต การออมเป็นการเก็บเงินส่วนหนึ่งจากรายได้เพื่อเอาไว้เป็นทุน โดยบริหารจัดการทุนให้งอกเงยเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว การออมเป็นการสร้างวินัยในการเก็บเงินซึ่งรวมถึงการวางแผนทางการเงินเพื่อเป็นหลักประกันของตนเอง ครอบครัวและการศึกษาของบุตร รวมถึงการออมเป็นการแบ่งเงินส่วนหนึ่งจากรายได้เพื่อซื้อทรัพย์สินในอนาคต และเป็นการประหยัด รู้จักเก็บเงินไว้ใช้ซื้อสิ่งของที่อยากได้และจำเป็น โดยรูปแบบของการออมมี 2 รูปแบบคือ รูปแบบการออมที่เลือกตามความสมัครใจของตนเอง และรูปแบบการออมที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือครอบครัว ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการออม ได้แก่ ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบกับรายได้

หลัก การใช้จ่ายที่ไม่ได้วางแผน ปัญหาที่เกิดจากคนใกล้ชิด การวางแผนการออมไม่รอบคอบ และค่าใช้จ่ายที่ไม่แน่นอน

3) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจักษ์ บุญอารีย์. 2551. ได้กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสไว้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับตนเอง ชุมชน และระดับรัฐ โดยทรงเน้นการพัฒนาในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึงหลักสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ 3 ปัจจัย ได้แก่ ความรอบรู้ในวิชาการด้านต่างๆ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ โดยความพอดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งได้ 5 ประการได้แก่ ความพอดีทางด้านจิตใจ ความพอดีในทางสังคม ความพอดีและพอเพียงทางด้านเศรษฐกิจ ความพอดีทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความพอดีทางด้านเทคโนโลยี

4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สาวิตรี รังสิภัทร์และคณะ. 2554 ได้ศึกษาถึงสาเหตุของการเป็นหนี้สิน พบว่าเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการศึกษา และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินด้วยการแก้ไขระดับบุคคลและครอบครัว ในระดับบุคคลแก้ไขโดยการวางแผนประกอบอาชีพด้วยความมานะอดทนขยันขันแข็ง มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน วางแผนกำหนดระยะเวลาใช้คืนหนี้และพยายามทำตามแผนให้ได้ มีการนำหลักศาสนามาแก้ไขปัญหาหนี้สิน และหาทางเจรจาประนอมหนี้กับเจ้าหนี้โดยไม่ใช้วิธีการหนีหนี้ มีความยับยั้งชั่งใจในการซื้อของ วางแผนการใช้บัตรเครดิต ส่วนระดับครอบครัว โดยให้สมาชิกในครอบครัวช่วยกันประหยัดและตัดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออก หารายได้เพิ่มเติมให้กับครอบครัว การจัดสรรการใช้จ่ายที่แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว และเงินออม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยระเบียบวิธีวิทยา ปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต (Hermeneutic Phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger (1889-1976, อ้างถึงในชาย โพธิสิตา. 2554) เพื่อทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ในทัศนะของบุคคลผู้ได้รับประสบการณ์นั้นโดยมองผ่านสิ่งที่ปรากฏไปยังความหมายที่อยู่เบื้องหลังของสิ่งนั้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา คือ สถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ ในจังหวัดนครปฐม เนื่องจากเป็นปริมณฑลที่เชื่อมต่อจากกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม อาชีวอนามัย สามารถรองรับการขยายตัวของสถานประกอบการด้านสิ่งพิมพ์ รวมทั้งมีความพร้อมด้านจำนวนแรงงานที่จะรองรับการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พนักงานที่มีปัญหาด้านหนี้สินในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ จำนวน 20 ราย แบ่งเป็นเพศหญิง 14 คน และเพศชาย 6 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นลักษณะ Snow Ball โดยผู้ที่ให้ข้อมูลคนแรกแนะนำผู้ให้ข้อมูลที่ตรงประเด็นปัญหาคนต่อๆ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ไป ซึ่งเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยการสัมภาษณ์จะยุติเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว ไม่มีข้อมูลใหม่ที่ได้เพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลที่ได้มาก่อนแล้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยผู้วิจัยได้สร้างประเด็นคำถามกว้างๆไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ประเภทไม่มีโครงสร้าง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี แนวคิดหลักการ 2) ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) กำหนดหัวข้อประเด็นหลักและประเด็นย่อยของแนวคำถามสัมภาษณ์ พิจารณาประเด็นคำถามสัมภาษณ์ และ 4) ปรับปรุงประเด็นคำถามสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) 2) การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัย ได้สร้างแนวคำถามอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การถอดเทปการสนทนาแบบคำต่อคำ (Verbatim) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูล 3) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยอาศัยธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Description Analysis) และ 4) นำข้อสรุปไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

7. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (MethodsTriangulation) โดยการใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ พร้อมกันนั้นได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้มา 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Triangulation of Sources) โดยการใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งภายใต้วิธีการเดียวกัน โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบข้อมูลเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลหลักคนละคนว่าสอดคล้องตรงกันหรือไม่ และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยการใช้แนวคิด ทฤษฎี มากกว่า 1 แนวทางในการตีความเพื่อให้ความหมายแก่ข้อมูลที่วิเคราะห์

8. จริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการเก็บข้อมูลจนกระทั่งนำเสนอผลงานการวิจัยดังนี้ 1) ผู้วิจัยแนะนำตัวแก่ผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งบอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งแนวคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ 2) ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย รวมทั้งขออนุญาตบันทึกข้อมูล โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ 3) ผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้ข้อมูล 4) ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ โดยการนำเสนอข้อมูลจะไม่ก่อผลกระทบในทางลบหรือสร้างความเสียหายต่อผู้ให้ข้อมูล และหากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกที่จะตอบคำถามใด ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธในการตอบคำถามดังกล่าวได้ตลอดเวลา

สรุปผลการศึกษา

1. สาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ จากการศึกษาพบว่า สาเหตุ และที่มาของปัญหาหนี้สิน เกิดจาก

1.1. ค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้นจากเดิมอย่างมาก ถึงแม้ว่ารายได้ของพนักงานจะได้รับการปรับขึ้นจากนโยบายค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันทั่วประเทศซึ่งเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2554 แต่ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวันก็ได้ปรับขึ้นตามมา ทำให้รายได้สุทธิที่พนักงานได้รับไม่ต่างจากเดิม โดยรายได้ของพนักงานรายวันเมื่อรวมรายได้จากค่าล่วงเวลาแล้วจะได้รับประมาณ 8,000 ถึง 10,000 บาทต่อเดือน ส่วนพนักงานรายเดือนจะมีรายได้รวมค่าล่วงเวลาแล้วจะได้รับตั้งแต่ 9,000 ถึง 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งพนักงานแต่ละคนจะนำไปใช้จ่ายเป็นค่าอาหารวันละ 100 กว่าบาทต่อวัน หรือเฉลี่ย ประมาณ 3,000-4,000 บาทต่อเดือน (แต่เดิมพนักงานได้รับค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 215 บาท แต่มีรายจ่ายค่าอาหารต่ำกว่า 100 บาทต่อวัน หรือ 2,000-3,000บาทต่อเดือน) พนักงานที่ไม่ได้พักอยู่กับครอบครัวหรือมีบ้านเป็นของตนเองจะต้องมีค่าเช่าบ้านเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,200 บาทไม่รวมค่าน้ำและค่าไฟฟ้าที่คิดเพิ่มตามการใช้จริง นอกจากนี้ค่าเดินทางโดยใช้จักรยานยนต์ซึ่งเป็นพาหนะที่พนักงานนิยมใช้มากที่สุด จะมีค่าใช้ จ่ายประจำที่ปรับสูงขึ้น เช่น ค่าน้ำมัน ค่าซ่อมแซมรถ ค่าประกัน รวมถึงการผ่อนค่างวดรายเดือน เมื่อเปรียบเทียบรายรับที่เพิ่มขึ้นจากค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ 300 บาทกับรายจ่ายจากค่าครองชีพที่ปรับสูงขึ้นตาม พบว่ารายได้สุทธิที่ได้ไม่แตกต่างกัน

1.2. การคาดหมายถึงรายได้จากการทำงานในอนาคต การคาดการณ์ถึงรายได้ในอนาคตเป็นสาเหตุสำคัญของการก่อหนี้ระยะยาว เช่น การกู้ยืมเงินเพื่อซื้อบ้าน รถยนต์ รถกระบะบรรทุก โดยขณะก่อหนี้ผู้กู้ซื้อจะคำนวณถึงในรายได้ของครัวเรือนในอนาคตโดยเทียบเคียงกับรายได้ของครัวเรือนในปัจจุบัน เมื่อรายได้ที่ได้คาดหมายไว้ลดลงกะทันหันจากความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจ กฎระเบียบของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบให้รายได้ของครัวเรือนลดลง ทำให้การผ่อนชำระสินทรัพย์ดังกล่าวไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ สินทรัพย์ที่ผ่อนซื้อไว้จึงกลายเป็นภาระระยะยาวที่ส่งผลให้ก่อหนี้ต่อเนื่องในรูปแบบอื่นๆ โดยการขาดส่งค่าผ่อนงวดจะทำให้ดอกเบี้ยที่กู้ไว้พอกพูนเพิ่มพร้อมกับค่าปรับ ค่าติดตามทวงหนี้ และค่าธรรมเนียมอื่นๆตามมา

นอกจากนี้การคำนวณรายได้ประจำต่อเดือนรวมกับรายได้จากค่าล่วงเวลาที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตยังเป็นสาเหตุให้พนักงานซื้อสินค้าเงินผ่อนจากบริษัทบัตรเครดิตและบัตรสะดวกซื้อต่างๆ แต่เมื่อสภาวการณ์ของตลาดหรือจำนวนการสั่งซื้อสินค้าของบริษัทลดลง บริษัทจะปรับลดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาลง ซึ่งจะกระทบต่อรายได้ที่พนักงานได้คาดการณ์ไว้ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการชำระค่าสินค้าที่ผ่อนไว้

1.3. ความไว้วางใจและการรับค้ำประกันระหว่างพนักงาน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพนักงานด้วยกัน ทำให้เกิดความสนิทสนมและไว้เนื้อเชื่อใจกัน เมื่อพนักงานคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนต้องการซื้อสินค้าเงินผ่อน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าที่มีราคาสูงเช่น จักรยานยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า ตลอดกันการทำบัตรสะดวกซื้อหรือบัตรเครดิตต่างๆ การอนุมัติในการปล่อยวงเงินสินเชื่อดังกล่าวต้องอาศัยคนค้ำประกัน พนักงานต่างหาผู้ค้ำที่มีความต้องการเหมือนกัน โดยต่างฝ่ายต่างรับเป็นผู้ค้ำประกันให้อีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อพนักงานคนใดคนหนึ่งเกิดปัญหาสภาพคล่องไม่สามารถผ่อนชำระสินค้าได้ก็จะหาวิธีหลบเลี่ยงไม่ชำระ ตลอดจนการลาออกจากงานโดยไม่บอกกล่าวบริษัทล่วงหน้า ซึ่งพนักงานที่หนีการชำระหนี้ดังกล่าวมักจะกู้ยืมสร้างหนี้สินจากพนักงานคนอื่นๆ จนหนี้ที่เกิดขึ้นพอกพูนจำนวนมาก และจะไม่มาทำงานโดยไม่บอกกล่าว ปล่อยให้เพื่อนที่เป็นผู้ค้ำประกันเป็นผู้รับผิดชอบในหนี้แทน นอกจากนี้การหนีหนี้ลักษณะดังกล่าวยังเกิดกับการเล่นแชร์ ซึ่งอาศัยความไว้ใจระหว่าง

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

กันทั้งท้าวแชร์กับผู้เล่นด้วยกัน เมื่อเปียโดยประมูลดอกเบี้ยให้สูงกว่าและได้รับเงินไปแล้วก็จะไม่มาทำงานอีกเลย ผู้ที่เป็นเจ้ามือวงแชร์หรือท้าวแชร์จึงต้องรับผิดชอบในหนี้ดังกล่าวแทน

1.4. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบระยะยาว เป็นการแก้ปัญหาหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นอีกปัญหาหนึ่งตามมา เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินที่ต้องใช้เงินอย่างกะทันหัน พนักงานที่ไม่ได้เก็บออมเงินจึงจำเป็นที่จะต้องก่อหนี้โดยกู้ยืมเงินมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง เนื่องจากการขออนุมัติกู้ยืมกับสถาบันการเงินในระบบต้องใช้ระยะเวลานานและต้องใช้เอกสาร หลักฐานหรือหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน ความจำเป็นเร่งด่วนจึงทำให้ผู้กู้ต้องก่อหนี้ในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบที่สูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือน การชำระคืนจึงเป็นการชำระเพียงดอกเบี้ยเพื่อซื้อเวลาโดยไม่สามารถหักลดเงินต้นที่กู้ยืมมาได้ การก่อหนี้นอกระบบจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างปัญหาหนี้สินในระยะยาวจนเป็นวัฏจักรหนี้สินที่ไม่สามารถแก้ไขได้

1.5. การซื้อทรัพย์สินถาวร เป็นการผ่อนซื้อทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง เช่น บ้าน ที่ดิน รถยนต์และรถจักรยานยนต์เนื่องจากหากสะสมเงินจนได้จำนวนมากพอที่จะซื้อทรัพย์สินดังกล่าวเป็นเงินสดต้องใช้ระยะเวลายาวนาน อีกทั้งราคาของทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ บ้านและที่ดิน จะปรับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และยังสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินดังกล่าวในขณะผ่อนซื้อ เช่น การนำเงินที่ต้องจ่ายค่าเช่าบ้านรายเดือนมาผ่อนซื้อ ความสะดวกในการเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ การนำรถยนต์หรือรถกระบะบรรทุกไปหารายได้เสริม พนักงานที่มีวินัยในการใช้จ่าย โดยเฉพาะพนักงานที่มีอายุการทำงานยาวนานจะมีรายได้ต่อเดือนสูงทำให้สามารถเก็บออมเงินเพื่อเป็นเงินดาวน์ในการซื้อทรัพย์สิน ส่วนที่เหลือผ่อนต่อเดือนระยะยาวกับสถาบันการเงินในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำ เนื่องจากผู้กู้จะต้องนำทรัพย์สินดังกล่าวเป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้กู้จะถูกให้ต้องทำประกันชีวิตกับสถาบันการเงินที่ให้กู้ควบคู่กันไปด้วย เพื่อลดความเสี่ยงหากผู้กู้เสียชีวิตระหว่างสัญญา

รถจักรยานยนต์เป็นสินทรัพย์ถาวรที่ได้รับความนิยมในการผ่อนซื้อทรัพย์สินสูงสุด สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเนื่องจากบริษัทขายรถจักรยานยนต์จะได้กำไรจากการขายจักรยานยนต์โดยรูปแบบเงินผ่อนมากกว่าการขายในรูปแบบเงินสดซึ่งจะได้รับกำไรต่อคันต่ำกว่า การผ่อนค่างวดจะทำให้บริษัทได้รับดอกเบี้ยการผ่อนค่างวดอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปี หากพนักงานผ่อนค่างวดไม่ไหว บริษัทก็สามารถฟ้องยึดรถคืนพร้อมเรียกค่าเสียหายเพิ่มจากมูลค่ารถที่ขายทอดตลาดได้อีก บริษัทเหล่านี้จึงแข่งขันกันให้เงื่อนไขที่ดีและอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานที่ทำงานบริษัทมาผ่อนดาวน์กับบริษัท เพียงพนักงานนำเงินสดมาดาวน์รถจักรยานยนต์ 5,000 บาท พร้อมบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านและ เอกสารการรับเงินค่าจ้าง (Slip) จากบริษัทที่ตนทำงานอยู่ ก็สามารถนำรถจักรยานยนต์คันใหม่ไปใช้ได้ทันที

1.6. การซื้อสินค้าเงินผ่อน เป็นการผ่อนซื้อสินค้าที่มีมูลค่าไม่สูงโดยไม่ต้องรอเก็บเงินจนครบมูลค่าสินค้า ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้ขายส่วนใหญ่มีบริการขายเงินผ่อนเพื่อจูงใจให้ง่ายต่อการตัดสินใจซื้อ รวมทั้งมีโปรโมชั่นผ่อน 0% เพื่อกระตุ้นการขาย การซื้อโดยผ่านบัตรสินเชื่อต่างๆ เช่น บัตรอิออน บัตรกรุงศรีเฟริสช้อยส์ และบัตรเครดิตต่างๆ

1.7. การช่วยเหลือครอบครัวจากเหตุจำเป็นฉุกเฉิน เป็นหนี้สินที่เกิดจากความจำเป็นกะทันหันที่เกิดจากปัญหาฉุกเฉินทางครอบครัวของพนักงาน เช่น ความเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุของสมาชิกในครอบครัวพนักงาน คดีความของสมาชิกในครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อรายได้ครัวเรือนลดลง

1.8. การนำไปใช้จ่ายกินเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิงส่วนตัว ส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้ของพนักงานที่อยู่ช่วงวัยรุ่นที่ยังไม่มีครอบครัวหรือไม่ต้องมีภาระรับผิดชอบกับครอบครัว จึงใช้จ่ายโดยไม่คำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้ในอนาคต เป็นการนำเงินไปเที่ยวเล่นหาความสนุกส่วนตัวและสร้างหนี้สินเพื่อกินดื่มด้วยอารมณ์ชั่วขณะไม่ได้ใช้เหตุผลในการตัดสินใจในการก่อหนี้

2. รูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ จากการศึกษาพบว่า

2.1. รูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้ในระบบ เป็นการก่อหนี้โดยการอนุมัติวงเงินกู้จากสถาบันการเงิน ซึ่งต้องมีเอกสารในการขออนุมัติวงเงิน ได้แก่ หนังสือรับรองการทำงาน สลิปเงินเดือนบัญชีแสดงการเคลื่อนไหวของบัญชีเงินฝากโดยธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่ปล่อยสินเชื่อในรูปแบบการให้วงเงินสินเชื่อส่วนบุคคลเฉพาะกิจในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เช่น การกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อผ่อนซื้อบ้าน ซ่อมแซมบ้าน ผ่อนซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นการผ่อนระยะยาวที่กำหนดจำนวนชำระเงินงวดต่อเดือนในระยะเวลาที่แน่นอน (ผ่อนบ้าน 20-25 ปี ผ่อนรถยนต์ 7 ปี และผ่อนรถจักรยานยนต์ 2-3 ปี) โดยมักให้ผู้กู้ทำประกันชีวิตเพื่อป้องกันความเสี่ยงร่วมด้วย และรูปแบบการให้วงเงินในบัตรกดเงินสด บัตรเครดิต เพื่อใช้ซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า โทรศัพท์ หรือสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นๆ โดยบริษัทที่มีวัตถุประสงค์จัดตั้งเพื่อทำธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล รวมทั้งธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่อนุมัติวงเงินสินเชื่อ เช่น บัตรอิออน บัตรพร้อมมิตร บัตรกรุงศรีเฟริสช้อยส์ บัตรธนชาต

บริษัทบัตรสินเชื่อบุคคลเหล่านี้มีอัตราดอกเบี้ยที่สูงมากตั้งแต่ร้อยละ 15-20 ต่อปี บางบัตรจะคิดค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 13 ต่อปี หากผิดชำระหนี้จะมีค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงหนี้เพิ่มเติม บริษัทบัตรสินเชื่อบุคคลจะโอนเงินทั้งจำนวนที่อนุมัติเข้าบัญชีออมทรัพย์เพื่อให้ผู้กู้ถอนเงินสดทั้งจำนวนในครั้งเดียว ในการทำสัญญาผู้กู้จะต้องเซ็นยินยอมให้บริษัทหักเงินจากบัญชีออมทรัพย์ที่รับโอนเงินเดือนหากผู้กู้ผิดนัดชำระหรือผิดสัญญากับบริษัท เมื่อพิจารณาจำนวนเงินที่ชำระต่อเดือนแล้วพบว่า บริษัทบัตรสินเชื่อบุคคลจะคิดดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมเป็นจำนวนเงินสูงกว่าจำนวนเงินต้นต่อเดือนที่ได้ตัดลดหนี้ลง บริษัทเหล่านี้จะจูงใจผู้กู้ที่เป็นลูกค้าชั้นดีที่ผ่อนชำระครบตรงเวลาก่อหนี้เพิ่มโดยอนุมัติวงเงินในบัตรเดิมเพิ่มหรืออนุมัติวงเงินใหม่ให้ในบัตรกดเงินสด ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความยากง่ายและระยะเวลาในการอนุมัติวงเงินดังกล่าวพบว่า บัตรที่อนุมัติได้ง่ายและเร็ว (ไม่เกิน 2 วัน) จะคิดอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินที่สูงกว่าบัตรที่อนุมัติตามปกติ (ประมาณ 1 สัปดาห์) การชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยของบัตรสินเชื่อต่างๆ สามารถนำไปจ่ายที่ร้านสะดวกซื้อ เช่น ร้าน 7-Eleven ได้

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นแรงงานในสถานประกอบการสิ่งพิมพ์ พบว่า การขอสินเชื่อบัตรเครดิตได้รับอนุมัติวงเงินยากกว่าสินเชื่อส่วนบุคคลรูปแบบอื่นๆ รายได้ขั้นต่ำที่จะสมัครบัตรเครดิตได้ผู้กู้ต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน และต้องไม่มีประวัติผิดนัดชำระหนี้ที่ปรากฏในบริษัทข้อมูลเครดิต

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

แห่งชาติจำกัด (เครดิตบูโร) ที่มีอายุการจัดเก็บข้อมูล 3 ปี รวมทั้งต้องมีหลักประกัน ผู้ค้ำประกันเอกสารแสดงการเคลื่อนไหวของบัญชีรายรับรายจ่าย (Statement) โดยอัตราดอกเบี้ยบัตรเครดิตตามกฎหมายไม่เกินร้อยละ 20 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าสินเชื่อบุคคลประเภทอื่น รวมทั้งเจ้าของบัตรสามารถกดเงินสดมาใช้ได้ โดยมีค่าธรรมเนียมร้อยละ 3 หรือขั้นต่ำ 300-500 บาทต่อครั้ง รวมกับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปีคิดตามจำนวนวันจนกว่าจะชำระครบ การชำระหนี้บัตรเครดิตสามารถผ่อนชำระหนี้ขั้นต่ำได้ร้อยละ 10 ของการใช้จ่ายต่อเดือน ทำให้ผู้กู้มักซื้อเวลาการชำระในจำนวนขั้นต่ำดังกล่าวจนเกิดเป็นภาระดอกเบี้ยทบต้น รวมทั้งเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมอื่นๆจนไม่สามารถชำระหนี้ทั้งหมดได้ในที่สุด

การซื้อรถจักรยานยนต์ด้วยการซื้อผ่อนกับร้านขายรถจักรยานยนต์เป็นรูปแบบการซื้อที่พนักงานนิยมมาก เนื่องจากรถจักรยานยนต์เป็นพาหนะที่จำเป็นใช้ในการเดินทางและมูลค่าไม่สูงมาก อีกทั้งการซื้อผ่อนรถจักรยานยนต์ทำได้ง่าย ใช้เอกสารบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน และผู้ค้ำประกัน โดยเพียงนำเงินสดดาวน์จำนวนเพียง 5,000 บาท ก็สามารถนำรถจักรยานยนต์คันใหม่ที่มีราคา 4 หมื่นถึง 6 หมื่นบาทออกไปใช้ได้ทันที โดยผ่อนชำระเดือนละ 3 พันกว่าบาทในระยะเวลา 3 ปี ซึ่งหากผู้ซื้อไม่สามารถผ่อนได้ครบตามเงื่อนไข นอกจากจะถูกยึดรถจักรยานยนต์คืนแล้วยังจะถูกปรับเงินค่าเสื่อมรถรวมกับค่าใช้จ่ายอื่นๆเพิ่มเติม แต่หากสามารถผ่อนครบจนได้ครองกรรมสิทธิ์แล้วจะสามารถนำรถจักรยานยนต์ดังกล่าวไปรีไฟแนนซ์กับบริษัทลิสซิ่งต่างๆได้ เช่น บริษัทเมืองไทยลิสซิ่ง ซึ่งจะนำรถไปตรวจสภาพและประเมินราคาต่ำกว่าราคาตลาด โดยการอนุมัติวงเงินสินเชื่อจะใช้สมุดทะเบียนรถจักรยานยนต์เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน

กองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเงินกู้ในระบบที่รัฐบาลให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เช่น การให้กู้ยืมเพื่อซ่อมแซมบ้านที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย เป็นเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำเพียงร้อยละ 6 ต่อปี การกู้ยืมเป็นลักษณะต่ออายุปีต่อปี โดยชำระเงินต้นและดอกเบี้ยปีละ 1 ครั้ง เมื่อชำระคืนครบทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแล้วจึงจะสามารถกู้ยืมต่อได้อีกปีต่อปี และต้องมีผู้ค้ำประกันการกู้ยืม

2.2. รูปแบบของการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้นอกระบบ เป็นการก่อหนี้ที่ไม่เป็นทางการไม่ต้องใช้เอกสารประกอบการกู้ยืม มีทั้งลักษณะที่ผู้กู้ไม่ต้องพบหรือรู้จักกับเจ้าหนี้ที่ปล่อยเงินกู้ อาศัยคนกลางที่เป็นคนรู้จักดำเนินการทั้งการส่งมอบเงินและชำระคืนเงินกู้ และลักษณะการกู้ที่ผู้กู้ต้องไปพบกับเจ้าหนี้ที่เป็นนายทุนเจ้าของเงินโดยตรง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบสูงกว่าการกู้ในระบบมาก โดยสูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือน ผู้ที่จำเป็นใช้เงินเร่งด่วนและไม่สามารถกู้ยืมจากเงินกู้ในระบบได้เนื่องจากไม่มีเอกสารการทำงาน อายุการทำงานไม่ครบ ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน รวมทั้งผู้ที่มีประวัติการผิดนัดชำระหนี้ในบริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติจำกัด (เครดิตบูโร) ซึ่งสถาบันการเงินจะไม่อนุมัติวงเงินกู้ให้ จะใช้เงินกู้นอกระบบนี้เพราะได้รับเงินทันที

เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบจะปล่อยเงินกู้วงเงินไม่เกิน 4 หมื่นถึง 5 หมื่นบาทต่อคน ยกเว้นจะมีสินทรัพย์อื่น เช่น สมุดทะเบียนรถจักรยานยนต์ เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันเพิ่ม ส่วนเอกสารในการกู้หนี้นอกระบบใช้เพียงบัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน สมุดบัญชีออมทรัพย์และบัตรเอทีเอ็ม รวมทั้งผู้ค้ำประกันซึ่งอาจเป็นผู้ร่วมกู้โดยต่างฝ่ายต่างค้ำประกันซึ่งกันและกันได้ ในการทำสัญญาเงินกู้นั้นเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบจะเป็นผู้เก็บรักษาต้นฉบับสัญญาเงินกู้ไว้โดยไม่มีเอกสารสำเนาให้แก่ผู้กู้ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยนอกระบบในสัญญาสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด เมื่อเริ่มต้นทำสัญญากู้ยืมเจ้าหนี้จะยึดสมุดบัญชีออมทรัพย์และบัตรเอทีเอ็มของผู้กู้ซึ่งเป็นบัญชี

ที่ได้รับการโอนเงินเดือนหรือค่าจ้างจากบริษัทที่พนักงานทำงานอยู่เพื่อเป็นหลักประกัน หลังจากได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างโอนเข้ามาในบัญชี เจ้าหนี้จะกดเงินจากบัตรเอทีเอ็มในบัญชีดังกล่าวและหักยอดเงินที่ผู้กู้ตกลงจะจ่ายโดยคืนส่วนที่เหลือให้กับผู้กู้และแจ้งยอดหนี้คงค้างให้ผู้กู้รับทราบ ทำให้ผู้กู้ไม่สามารถบ่ายเบี่ยงได้ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงถึงร้อยละ 20 ทำให้ผู้ที่กู้ยืมเงินนอกระบบไม่สามารถใช้คืนเงินต้นได้ จึงซื้อเวลาโดยชำระคืนเฉพาะดอกเบี้ยทำให้หนี้พอกพูนในระยะเวลาอันสั้นจนไม่สามารถชำระคืนได้

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการกู้ยืมนอกระบบจากพนักงานด้วยกันที่ทำอาชีพเสริมด้วยการเป็นเจ้าหนี้ปล่อยเงินกู้ในสถานที่ทำงานเดียวกัน ซึ่งเป็นการรับรู้ระหว่างพนักงานด้วยกันเองว่าผู้ปล่อยกู้เป็นใครบ้าง การกู้ยืมลักษณะนี้จะมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าการกู้เงินนอกระบบจากบุคคลภายนอกเนื่องจากผู้ปล่อยกู้และผู้กู้รู้จักกันเป็นอย่างดีรวมทั้งมีพนักงานที่น่าเชื่อถือร่วมค้ำประกันให้ โดยผู้ปล่อยกู้จะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อเดือน การชำระคืนเงินกู้สามารถทำได้ลักษณะเดียวกับการกู้ยืมจากบุคคลภายนอกคือชำระเพียงดอกเบี้ยต่อเดือนโดยค้างชำระเงินต้นไว้ก่อนได้ ผู้กู้ลักษณะนี้มักไม่ผิดนัดชำระหนี้ เนื่องจากทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ทำงานพบปะกันตลอดรวมทั้งเกรงว่าผู้ให้กู้จะไม่ให้กู้อีกในอนาคตเพราะเป็นรูปแบบการกู้นอกระบบที่มีความคล่องตัวที่สุด

2.3. รูปแบบการก่อหนี้และวิธีการชำระหนี้โดยการกู้ยืมเงินด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ไม่ต้องอาศัยหลักทรัพย์หรือหลักประกันใดๆ ลักษณะการกู้ยืมมีทั้งการยืมเงินกันเองระหว่างคนในครอบครัว เพื่อน หรือคนรู้จัก เพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นการกู้ยืมเงินจำนวนไม่มากและใช้คืนในระยะเวลาสั้น ส่วนใหญ่ไม่มีดอกเบี้ยในการกู้ยืม เนื่องจากเป็นการใช้ความสนิทสนม ความไว้ใจกันเป็นส่วนตัว เป็นรูปแบบหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือมากกว่าคำนึงถึงผลประโยชน์

การตั้งวงแชร์ เป็นการระดมเงินจากลูกแชร์ที่เป็นพนักงานด้วยกันหรือเครือญาติ เพื่อให้ท้าวแชร์หรือเจ้ามือแชร์ซึ่งเป็นผู้ที่ลูกแชร์เชื่อถือนำเงินก้อนดังกล่าวไปใช้ก่อนโดยไม่มีดอกเบี้ยในเดือนแรกที่ตั้งวงแชร์ ส่วนเดือนถัดไปจะเปิดโอกาสให้ลูกแชร์แต่ละคนประมูลดอกเบี้ยโดยผู้ที่ให้ดอกเบี้ยสูงที่สุดจะได้เงินก้อนดังกล่าวไปใช้ ส่วนผู้ที่ประมูลไม่ได้จะได้รับดอกเบี้ยดังกล่าวจนกล่าวถึงรอบที่ตนประมูลได้หรือเดือนสุดท้าย หากลูกแชร์รายใดประมูลได้เงินก้อนดังกล่าวไปแล้วแต่มีปัญหาไม่สามารถนำเงินมาให้สมาชิกคนอื่นในเดือนต่อๆไปได้ ท้าวแชร์จะเป็นผู้รับผิดชอบชำระเงินแทนลูกแชร์ดังกล่าวเฉพาะส่วนของเงินต้น ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันในการตั้งวงแชร์ ดังนั้นการตั้งวงแชร์จึงต้องอาศัยการคัดกรองและความไว้ใจระหว่างกันของสมาชิกและผู้ก่อตั้ง

3. แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ จากการศึกษา พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินของพนักงาน ได้แก่

3.1. การหารายได้เพิ่มจากการทำงานล่วงเวลา พนักงานสามารถเพิ่มชั่วโมงทำงานในแผนกที่มีงานต่อเนื่องโดยเฉพาะช่วงปลายปีซึ่งเป็นช่วงที่มีปริมาณงานเข้ามามากกว่าปกติ พนักงานจะได้รับค่าล่วงเวลาในอัตรา 1.5 เท่าของค่าจ้างปกติ ทำให้พนักงานมีรายได้เพียงพอที่จะนำไปใช้คืนหนี้สินที่มีอยู่ โดยการทำงานล่วงเวลายังทำให้ระยะเวลาของพนักงานที่จะนำไปใช้กินเที่ยวหรือใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลดลงไปด้วย

3.2. การหารายได้เพิ่มจากการงานเสริมนอกเวลา เป็นการหารายได้เพิ่มนอกเหนือจากการมีรายได้ประจำ ซึ่งการมีรายได้เพิ่มนั้นมี 2 ลักษณะคือ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

3.2.1. ลักษณะงานที่เป็นสัมมาชีพ เช่น การขายเสื้อผ้ามือสองที่ตลาดนัดในวันอาทิตย์ การรับเล่นดนตรีในงานบวช การรับจ้างแรงงานในวันหยุด การขับวินรถจักรยานยนต์รับจ้างนอกเวลางาน เป็นต้น

3.2.2. ลักษณะงานที่ผิดกฎหมาย เช่น การรับงานทวงหนี้นอกระบบ การเดินโพยส่งเจ้ามือหวยใต้ดิน และการเดินโพยส่งเจ้ามือรับพนันบอล เป็นต้น ทั้งนี้ การเดินโพยส่งเจ้ามือหวยใต้ดินนั้น ผู้เดินโพยจะได้ทั้งส่วนต่างของเงินที่นำส่งร้อยละ 10 จากเจ้ามือ และส่วนแบ่งค่าตอบแทนเมื่อผู้เล่นถูกรางวัล โดยผู้เดินโพยต้องรับภาระตามเก็บเงินผู้เล่นที่ไม่ถูกรางวัลเนื่องจากเป็นการให้เครดิตงวดต่องวด ส่วนการเดินโพยส่งเจ้ามือรับพนันบอลนั้นเป็นการรับพนันตั้งแต่ 3 ถึง 7 คู่บอล ซึ่งผู้เดินโพยนอกจากจะได้รับเงินค่าเดินโพยบอลแล้วยังได้รับค่าน้ำหรือรายได้จากเจ้ามือและส่วนแบ่งจากผู้ถูกรางวัล อนึ่ง ลักษณะที่แตกต่างระหว่างการเดินโพยส่งเจ้ามือหวยใต้ดินและการเดินโพยส่งเจ้ามือรับพนันบอลคือ การรับพนันบอลนั้นผู้เดินโพยต้องเก็บรวบรวมเงินให้ได้ก่อน ซึ่งเงินที่ได้จะเป็นเงินสด ในขณะที่หวยใต้ดินนั้นผู้เดินโพยจะตามเก็บเงินก็ต่อเมื่อรู้ผลรางวัลแล้วดังนั้นเงินที่เก็บได้จึงถือว่าเป็นเงินเชื่อ

3.3. การลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น การลดค่าใช้จ่ายในการกินดื่มโดยซื้ออาหารและเครื่องดื่มมาทานที่บ้านแทนที่ไปทานที่ร้านอาหาร การหุงหาอาหารทานทั้งครอบครัวแทนการแยกต่างคนต่างซื้อ การลดค่าน้ำค่าไฟในบ้าน พนักงานที่มีทักษะด้านซ่อมแซมบ้านเรือนจะลงมือก่อสร้าง ซ่อมแซมบ้านด้วยตนเองแทนการว่าจ้างช่างรับเหมา เพื่อประหยัดทั้งค่าจ้างแรงงานช่างรับเหมาซึ่งสูงถึงวันละ 500 บาทและค่าวัสดุในการก่อสร้าง

3.4. การจัดสรรเงินก้อนเพื่อชำระหนี้นอกระบบ รายได้ที่เป็นเงินก้อนจากโบนัสหรือผลตอบแทนรายปี รวมทั้งการระดมเงินจากวงแชร์เพื่อชำระหนี้นอกระบบจนครบทั้งจำนวนจะทำให้สามารถหลุดพ้นจากวงจรหนี้นอกระบบได้

3.5. การกู้หนี้ระยะยาวในระบบจากธนาคารเพื่อปิดบัญชีเงินกู้นอกระบบ พนักงานที่มีอายุงานมากและมีรายได้ต่อเดือนที่ปรับสูงขึ้นต่อเนื่องในแต่ละปีจะได้รับการพิจารณาเงินกู้ระยะยาวและดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินในระบบอย่างธนาคาร โดยเฉพาะธนาคารที่พนักงานใช้เพื่อรับค่าจ้างรายเดือน เนื่องจากมีประวัติของรายได้ที่น่าเชื่อถือ เมื่อนำเงินที่กู้ได้ไปชำระคืนปิดหนี้นอกระบบทั้งหมดและผ่อนคืนเงินที่กู้กับธนาคารทำให้จำนวนเงินที่เคยจ่ายเฉพาะดอกเบี้ยนอกระบบจะสามารถชำระคืนทั้งดอกเบี้ยและเงินต้นบางส่วนได้ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยของธนาคารต่ำกว่านอกระบบเกือบ 10 เท่า

3.6. การขายทรัพย์สินที่ไม่สามารถผ่อนต่อได้ ถึงแม้การขายทรัพย์สินที่ไม่สามารถผ่อนต่อได้จะสามารถแก้ไขปัญหาหนี้ที่เกิดจากตัวทรัพย์สินดังกล่าวได้หมด เนื่องจากมูลค่าของทรัพย์สิน เช่น รถยนต์ รถกระบะบรรทุก รถจักรยานยนต์ ซึ่งมีค่าเสื่อมของมูลค่าสูงกว่าราคาที่นำขายทอดตลาด เป็นเหตุให้ผู้ผ่อนที่ขาดการชำระค่างวดแม้ถูกยึดคืนทรัพย์สินดังกล่าวก็ยังต้องชำระส่วนต่างของค่าเสื่อมดังกล่าวเพิ่มอีก แต่วิธีนี้จะช่วยลดภาระที่ต้องผ่อนค่างวดรายเดือน ทำให้สามารถนำเงินที่ผ่อนไปชำระหนี้นอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยสูงและชะลอปัญหาหนี้จากการผ่อนทรัพย์สินออกไปได้

อภิปรายผลการศึกษา

1. การขาดความรู้ด้านการเงินและขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการเก็บออมเพื่อใช้ในยามจำเป็นในอนาคตเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาด้านหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสาวิตรี รังสิภัทร์และคณะ 2554 ที่พบว่า สาเหตุหนึ่งของปัญหาหนี้สินเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล การขาดความรู้ด้านการเงิน การขาดวินัยในการใช้จ่ายเงิน การนำเงินในอนาคตมาใช้จ่ายโดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนของเงินที่กู้ยืมมาว่ามีอัตราดอกเบี้ยเท่าไหร่ แหล่งการให้กู้ยืมนอกระบบที่เข้าถึงได้ง่ายถึงแม้จะมีต้นทุนสูงถึงร้อยละ 20 ต่อเดือนจึงได้รับความนิยมและเป็นทางออกของการแก้ปัญหาในระยะสั้นแต่สร้างปัญหาต่อเนื่องในระยะยาวตามมา

2. สภาพแวดล้อมทางสังคมมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านหนี้สิน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมด้านวัตถุ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ การสร้างความต้องการด้วยวิธีการทางการตลาดให้เกิดความต้องการอยากได้อยากมีเพื่อสร้างความทัดเทียมกับสังคมรอบข้าง ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นตามมา ไม่ว่าจะเป็นค่าน้ำมัน ค่าซ่อมบำรุง ค่าเบี้ยประกันภัยรถยนต์ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวรากรณ์ สามโกเศศ 2556 ที่ได้กล่าวถึงแรงผลักดันที่เป็นปัจจัยของการเป็นหนี้ที่สำคัญได้แก่ กระแสบริโภคนิยมผสมผสานกับสื่อสมัยใหม่ นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มของพนักงานที่ตระหนักว่าตนเองไม่มีความรู้ด้านการเงิน ไม่มีความรู้เกี่ยวกับดอกเบี้ย จึงทำให้เกิดความกลัวจะถูกโกง ไม่กล้าลองที่จะเป็นหนี้ รวมทั้งการไม่ยึดติดกับกระแสนิยมด้านวัตถุ จะทำให้พนักงานกลุ่มนี้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปลอดหนี้ถึงแม้ว่าจะมีระดับรายได้จะอยู่ในระดับค่าจ้างขั้นต่ำก็ตาม

3. การรู้จักประมาณตน รู้จักใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สามารถดำรงชีวิตโดยปราศจากหนี้สินได้ พนักงานที่ถึงแม้ไม่มีความรู้ด้านการเงิน แต่กลัวการเป็นหนี้ กลัวถูกโกง ไม่หลงยึดติดกับสังคมวัตถุนิยม และมีความพึงพอใจในสิ่งตนเองมี จะสามารถเก็บเงินรอจนกว่าจะครบจำนวนที่จะซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการเป็นเงินสดได้ จะมีความสุขทางจิตใจมากกว่าพนักงานที่มีทรัพย์สินที่ต้องการแต่ต้องมีภาระมากมายเกี่ยวกับหนี้สินจากทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางและความพอดีและพอเพียงด้านเศรษฐกิจ (ประจักษ์ บุญอารีย์ 2551)

4. ความไม่สมดุลระหว่างรายได้กับการผ่อนซื้อทรัพย์สินถาวรเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรหนี้สินได้ โดยเฉพาะรถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มูลค่าสูง มีภาระค่าใช้จ่ายต่อเนื่องมาก เช่น ค่าน้ำมัน ค่าประกันภัย ค่าซ่อมแซม แต่กลับมีค่าเสื่อมสูง มูลค่าของรถยนต์ลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว เป็นทรัพย์สินที่มีค่าใช้จ่ายโดยไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ แต่ได้รับความนิยมเนื่องจากภาพลักษณ์และความสะดวกสบาย ซึ่งต่างจากการซื้อสินทรัพย์ถาวรอื่นๆ เช่น บ้านที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นต่อเนื่อง รถกระบะบรรทุกที่สามารถนำไปใช้งานเพื่อหารายได้เสริม รถจักรยานยนต์ที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ดังนั้นการซื้อรถยนต์โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการผ่อนเป็นสิ่งที่ต้องแลกระหว่างความสะดวกสบายกับภาระหนี้สินระยะยาว

5. บริษัทธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลใช้วิธีการหลีกเลี่ยงการคิดดอกเบี้ยเงินกู้เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดโดยคิดค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 13 อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายแฝงอื่นๆ เช่น ค่าติดตามทวงหนี้ โดยเฉพาะการให้ชำระขั้นต่ำร้อยละ 10 ของวงเงินสินเชื่อทำให้ผู้กู้เข้าใจผิด ชำระเพียงขั้นต่ำโดยไม่คำนึงถึงอัตรา

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ดอกเบี้ยทบต้นและค่าใช้จ่ายแฝงอื่นๆ เป็นเหตุให้ผู้กู้ติดกับดักวงจรอุบาทของหนี้สินอย่างยากที่จะหลุดพ้น รัฐบาลจึงควรเข้ามาควบคุมเช่นเดียวกับหนี้นอกระบบรูปแบบต่างๆ

6. การกระตุ้นให้ก่อหนี้ทั้งจากสถาบันการเงินในระบบและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งเงินกู้นอกระบบล้วนเป็นส่วนสำคัญที่เร่งเร้าให้สังคมเข้าสู่วงจรปัญหาหนี้สินมากขึ้น เนื่องจากรายได้จากดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าธรรมเนียมการใช้วงเงิน และค่าติดตามทวงหนี้ เป็นแหล่งรายได้ใหญ่ของสถาบันการเงินและนายทุนเงินกู้ จึงมีการนำวิธีทางการตลาดมาใช้เพื่อกระตุ้นให้ก่อหนี้ เช่น การโฆษณาโดยใช้ดารานักแสดงที่มีชื่อเสียง การให้เงินพิเศษเมื่อสามารถชักจูงให้เพื่อนกู้ร่วมได้ หลังจากที่บัตรเครดิตหรือบัตรสินเชื่อผู้กู้ร่วมได้อนุมัติครบ 3 คน ผู้กู้ที่ชักจูงให้เพื่อนกู้ร่วมได้จะได้รับเงินพิเศษโอนเข้าบัญชีธนาคาร 600 บาท การอนุมัติวงเงินกู้เป็น 2 เท่าพร้อมระยะเวลาสัญญากู้เพิ่มขึ้น 2 เท่าเมื่อผ่อนชำระหนี้ก้อนแรกหมด หรือการให้บัตรกดเงินสดเพิ่มหากผู้กู้ผ่อนชำระได้จำนวนครึ่งหนึ่งของยอดหนี้ที่กู้เดิม เป็นต้น นอกจากนี้ความสะดวกในการเข้าถึงเงินกู้นอกระบบที่เข้าถึงได้ง่ายดายก็เป็นสิ่งเร้าให้เกิดปัญหาหนี้สินเป็นวงกว้าง รัฐบาลจึงควรควบคุมวิธีทางการตลาดของสถาบันการเงินในระบบ และช่วยเหลือผู้กู้นอกระบบที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ

7. การใช้สติในการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาทจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้ปลอดจากหนี้ เมื่ออายุมากขึ้นการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ต่างๆเป็นไปได้ยาก สถาบันการเงินต่างๆจะอนุมัติวงเงินสินเชื่อโดยพิจารณาถึงอายุผู้กู้ด้วย ยิ่งอายุมากขึ้นก็ยิ่งได้รับวงเงินสินเชื่อยากขึ้นเนื่องจากมีความเสี่ยงที่สูงขึ้น แต่ความจำเป็นในการใช้จ่ายเงินของผู้สูงอายุกลับสวนทางกัน ยิ่งอายุมากขึ้นยิ่งมีความจำเป็นในการใช้จ่ายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายของบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวกลับมีสูงขึ้น ประกอบกับความสามารถในการสร้างรายได้จะลดลงโดยเฉพาะเมื่อเกษียณอายุ ดังนั้นเมื่อยังอยู่ในวัยหนุ่มสาวก็ไม่ควรประมาทและควรระมัดระวังการใช้จ่ายอย่างมีสติและรอบคอบ

สรุป

จากการวิจัยพบว่า หนี้สินของพนักงานในสถานประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านสิ่งพิมพ์ เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ค่าครองชีพที่ปรับสูงขึ้นอย่างมากหลังจากการปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ 300 บาทต่อวัน การคาดหมายถึงรายได้จากการทำงานในอนาคตโดยไม่ได้คำนึงถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ ความไว้วางใจระหว่างพนักงานด้วยกันโดยรับค้ำประกันการก่อหนี้ของเพื่อนร่วมงาน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว การผ่อนซื้อทรัพย์สินถาวรและสินค้าเงินผ่อน การช่วยเหลือครอบครัวเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน รวมถึงการใช้จ่ายเงินจำนวนมากเพื่อความความสนุกสนานชั่วครู่ชั่วยาม โดยรูปแบบของการก่อหนี้แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การก่อหนี้ในระบบ เป็นการกู้ยืมกับสถาบันการเงินทั้งในรูปการทำสัญญากู้ยืม บัตรเงินสด บัตรสินเชื่อรูปแบบต่างๆ ในอัตราดอกเบี้ยและระยะเวลาตามที่ตกลงไว้ 2) การก่อหนี้นอกระบบ เป็นการกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ที่ไม่มีกฎหมายรองรับ ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเหมือนการกู้จากสถาบันการเงินในระบบ มีอัตราดอกเบี้ยสูงเพื่อชดเชยกับความเสี่ยงของการเกิดหนี้สูญ และ 3) การก่อหนี้ด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว ได้แก่ การตั้งวงแชร์ การให้ยืมเงินด้วยความเสน่หา รวมทั้งในฐานะสมาชิกของครอบครัว

ในด้านการแก้ไขปัญหาหนี้สิน พบว่า พนักงานแก้ไขปัญหาโดยการหารายได้เพิ่มทั้งวิธีการที่เป็นสัมมาชีพ เช่น การทำงานล่วงเวลา การหาอาชีพเสริมนอกเวลา และวิธีการที่ผิดกฎหมาย เช่น การเดินโพยหวย การเดินโพยบอล การรับจ้างทวงหนี้นอกระบบ นอกจากนี้การลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ไม่จำเป็น การจัดสรรเงินเพื่อชำระหนี้นอกระบบ และการขายทรัพย์สินที่ไม่สามารถผ่อนต่อได้ เป็นแนวทางที่พนักงานใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. 2558. ธุรกิจสิ่งพิมพ์ไทย. เข้าถึงเมื่อ 9 สิงหาคม 2558. เข้าถึงได้จาก www.ditp.go.th/contents_attach/83467/83467.pdf

จุฑามาศ แก้วพิจิตร. 2552. ภาวะหนี้สิน ระดับความเครียด ความสุข และบทบาทของนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง.วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพ.

ชาย โพธิสิตา. 2554. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ญาณิศา เผื่อนเพาะ. 2557. “การให้ความหมาย รูปแบบและกระบวนการออมของนักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.” วารสารVeridian E-Journal ปีที่7, ฉบับที่2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม : หน้าที่ 251-266.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2559. “ประวัติโรงพิมพ์ธนบัตร” เข้าถึงเมื่อ 31 พฤษภาคม 2559. เข้าถึงได้จาก https://www.bot.or.th/Thai/Banknotes/production_and.../Historyof_NPT.aspx

บุญคง หันจางสิทธิ์. 2540. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์. คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ประจักษ์ บุญอารีย์. 2551. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารบัวราชภัฏ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. มกราคม 2551. หน้า 40-48.

พิจิตรา นุชนุ่ม. 2558. “การให้ความหมายและที่มาของความหมาย กระบวนการออมเงิน ปัญหาและอุปสรรคในการออมเงินตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี.” วารสาร Veridian E-Journal ปีที่8, ฉบับที่1 เดือนมกราคม-เมษายน : หน้าที่ 398-415.

วรากรณ์ สามโกเศศ.2556. “เป็นหนี้ อย่างไรให้มีความสุข” เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.varakorn.com/page.php?id=71

ศูนย์สารสนเทศยุทธศาสตร์ภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558. “สถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน” เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก http://services.nic.go.th/gsic/indexs.php?ds=branch/statisties-7

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

สถาบันคีนันแห่งเอเชีย.2557. “แก้ไขปัญหาหนี้สินแรงงาน เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืน” เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.kenan-asia.org/th/all-media/blog/item/222-blog-post-20

สมศักดิ์ อุปการสังข์. 2551. “สมการบัญชี หนี้สิน” เข้าถึงเมื่อ 19 มิถุนายน 2559. เข้าถึงได้จาก www.thaigoodview.com

สาวิตรี รังสิภัทร์และคณะ. 2554. “สาเหตุการเป็นหนี้สิน และแนวทางแก้ไข เพื่อการประกอบอาชีพของนิสิตบัณฑิตสาขาส่งเสริมการเกษตร” ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2558. “สำรวจภาวะการทำงานของประชากร (รายปี)” เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/search_center/23project-th.htm

เหมือนขวัญ รองเดช.2557. “หนี้ภาคครัวเรือน...สถานการณ์ที่เริ่มน่าเป็นห่วง” เข้าถึงเมื่อ 17 เมษายน 2558. เข้าถึงได้จาก http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article162.pdf